

ZÁPIS

Zápis z obhajoby disertační práce

Studentka:	Eliška Chvalovská
Datum narození:	31. 7. 1985
ID studia:	315047
Studijní program:	Filologie
Studijní obor:	Český jazyk
Název práce:	„Komunikace ve škole a její specifika. (Učební styl – samostatný styl funkční?)“
Jazyk práce:	čeština
Jazyk obhajoby:	čeština
Školitel:	prof. PhDr. Jana Hoffmannová, DrSc.
Oponenti:	doc. PhDr. Eva Hájková, CSc. PhDr. Jiří Zeman, Ph.D.
Datum obhajoby:	25. 6. 2018
Místo obhajoby:	FF UK, nám. Jana Palacha 2, Praha 1, místnost č. 26
Termín:	řádný
Předseda komise:	Prof. PhDr. Petr Mareš, CSc.
Přítomní:	Prof. PhDr. Petr Mareš, CSc. (předseda), prof. PhDr. Jana Hoffmannová, DrSc. (školitelka), doc. PhDr. Eva Hájková, CSc. (oponentka), PhDr. Jiří Zeman, Ph.D. (oponent), doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D. (členka komise), prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc. (člen komise), doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D. (členka komise), PhDr. PaedDr. Miloslav Vondráček, Ph.D. (člen komise)

11:00 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., zahájil obhajobu, představil sebe a přítomné členy komise a přítomné oponenty. Přítomným pak představil studentku Mgr. Elišku Chvalovskou a předal slovo její školitelce prof. PhDr. Jana Hoffmannové, DrSc.

11:03 Školitelka prof. PhDr. Jana Hoffmannové, DrSc., seznámila přítomné stručně se svým hodnocením studentčina studia a hodnocením její disertační práce, které uvedla ve svém písemném vyjádření. Zmínila se o její činnosti publikační (především o její kapitole v monografii *Stylistika mluvené a psané češtiny*, dále např. o článcích v časopise Naše řeč) a konferenční (vystoupení na konferenci Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český).

11:05 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., předal slovo Mgr. Elišce Chvalovské, která přítomným formou powerpointové prezentace představila svou disertační práci. Součástí prezentace byly také ukázky školní komunikace, včetně zvukových nahrávek, jejichž přepis byl k dispozici rovněž na handoutech. E. Chvalovská přítomné seznámila s cíli své disertační práce (vymezit sféru školní komunikace, popsat učební styl, poukázat na specifika učebního stylu, na odlišnosti oproti stylu

odbornému, formulovat argumenty pro osamostatnění učebního stylu jako samostatného stylu funkčního), dále s její strukturou (úvod, základní pojmy, charakteristika sféry školní komunikace, charakteristika stylu školní komunikace, vybrané mluvené žánry, vybrané psané žánry), poté přistoupila k analýze vybraných ukázek a k závěrům; zde mimo jiné zaznělo, že pro učební styl je příznačná komplexnost a dialogičnost, že je to styl specifický, který má některé charakteristiky pro odborný styl netypické, resp. až protikladné, tedy by měl být považován za samostatný funkční styl.

11:18 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., předal slovo oponentce doc. PhDr. Eva Hájkové, CSc., která přečetla podstatnou část svého posudku. Konstatovala, že studentka splnila vytčené cíle své práce, uvedla, že předběžně navrhuje hodnocení „prospěla“, do diskuse pak navrhla a) ujasnit počet respondentů (přičemž počet nahrávek oponentka považuje za dostatečný), b) položit si otázku, zda lze považovat nedostatky v projevech žáků za signifikantní rys učebního stylu, c) rozhodnout, zda jsou písemné přípravy učitelů součástí učebního stylu.

11:28 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., předal slovo oponentovi PhDr. Jiřímu Zemanovi, Ph.D., jenž rovněž přečetl podstatnou část svého posudku. Uvedl, že studentka pracovala s relevantní odbornou literaturou, že její lingvistická práce má přesah do disciplín pedagogických, ocenil jak teoretické zázemí práce, tak praktickou analýzu nahrávek. K diskusi navrhl, aby byly usouvztažněny pojmy učební styl, učební komunikát a učební text, dále aby bylo vyjasněno začlenění učebního stylu do tradičního systému funkčních stylů. Předběžně navrhl hodnocení „prospěla“.

11:35 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., předal slovo Mgr. Elišce Chvalovské, jež se vyjádřila k oběma posudkům. K posudku, resp. dotazům doc. Hájkové uvedla, že její práce není omezena jen na oblast lingvistiky, ale že má přesah i do oblasti pedagogické, což doložila konkrétními (bibliografickými) údaji. Upřesnila, že počet jejích respondentů / učitelů na základní škole byl 15; v této souvislosti se zmínila o praktických problémech se získáváním respondentů, jejich ne/ochotě nechat se nahrávat, jejich ne/schopnosti neovlivňovat výuku s vědomím, že je nahrávána apod. Dále upozornila na rozdílnou podobu komunikace např. v hodinách českého jazyka a v hodinách „výchové“, tj. např. v hodinách výtvarné či tělesné výchovy; v těchto hodinách může být výrazně/záměrně snižována asymetrie vztahu učitel – žák, objevují se rozhovory žáků mezi sebou aj. Vyjádření E. Chvalovské bylo pak doplňováno ještě dalšími komentáři doc. Hájkové, která mimo jiné uvedla, že získaný materiál by bylo možné ještě dále, komplexněji zpracovat; dále uvedla, že přes méně zřetelnou asymetrii učitel – žák při výuce „výchové“ je stále důležité, aby učitel byl autoritou, moderátorem vyučování. Rovněž formou dialogu oponentky a studentky pak byly tematizovány písemné přípravy učitelů, resp. projednávána dříve položená otázka, zda jsou tyto přípravy součástí učebního stylu. E. Chvalovská uvedla, že podle jejího názoru tyto texty do učebního stylu patří, neboť jejich součástí jsou např. odkazy na odborné texty, bibliografické údaje, letopočty aj. Dále uvedla, že přes jisté specifické/individuální rysy zjistila i některé

rysy společné, a to v písemných přípravách učitelů, kteří se vzdělávali na různých typech/fakultách vysokých škol.

Poté studentka reagovala na posudek a dotazy druhého z oponentů, PhDr. Jiřího Zemana, Ph.D. Uvedla, že si je vědoma toho, že pojmy učební styl, učební komunikát a učební text nejsou v práci zcela důsledně usouvztažněny, vyjasnila, že pojmem komunikát míní jakýkoli mluvený či psaný text; učebním textem se rozumí text psaný. Dále se věnovala otázce začlenění učebního stylu do systému tradičních funkčních stylů, zmínila např. klasické přístupy Mistrfkovy či Čechové, Krčmové a Minářové, po tomto přehledu otázku uzavřela tím, že jí je – v souladu s knihou *Stylistika mluvené a psané češtiny* – blízké pojetí komunikačních sfér.

11:52 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., se otázel oponentů, zda byly zodpovězeny všechny jejich otázky, a po jejich kladné reakci zahájil diskusi. V ní jako první vystoupila doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D., která navrhovala, zda by v případě učebního stylu nebylo vhodné uvažovat o registru, dále se zeptala, zda studentka při své práci využívala také korpus Schola2010. K otázce registru E. Chvalovská odpověděla, že spíše vycházela z české stylistické tradice, v níž pojem registru tak pevně ukotven není. Ke korpusu Schola2010 uvedla, že s ním nepracovala, neboť primárně analyzovala nahrávky, nikoli přepisy; v následném dialogu s doc. PhDr. Lucií Saicovou Římalovou, Ph.D., souhlasila s tím, že korpus by bylo možné využívat pro srovnání/ověřování vybraných jevů zachycených v nahrávkách. Dále se do diskuse přihlásil prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc., jenž se zeptal, zda studentka analyzovala také diskusi mezi žáky, dále zda se věnovala také „ilegální“ komunikaci, tedy žákovským tahákům, esemeskám aj., a konečně zda lze o učebním stylu uvažovat i v prostředí mimo školu, např. když žáci mimo školu vedou rozhovor na téma týkající se školy. E. Chvalovská k prvnímu dotazu uvedla, že analyzovala celkem tři rozhovory mezi žáky, které pořídila v rámci různých předmětů, k druhému dotazu uvedla, že texty, na které se prof. Šebesta ptá, nemá k dispozici, neanalyzovala je, do učebního stylu však podle jejího názoru patří (s výjimkou soukromých textů, jež obsahově s výukou nesouvisejí). Ke třetímu dotazu uvedla, že i uvedené komunikační situace v sobě nutně obsahují aspekt výchovně-vzdělávací. Na to navázal prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., otázkou, jak široká je vlastně oblast komunikace ve škole, jejímž jádrem je jistě edukace, úsilí o předávání poznatků, ovšem jejíž součástí je také komunikace neformální. Studentka na to odpověděla, že se ve své práci zaměřila na průběh výuky, že v průběhu vyučování žáci svou neformální komunikaci regulují; neformální komunikaci např. o přestávkách ve své práci nesledovala. Doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D., v tomto okamžiku do diskuse vstoupila s tím, že školní řád reguluje chování žáků např. i o přestávkách. E. Chvalovská souhlasila s tím, že chování žáků je někdy posuzováno i mimo vyučování. Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D., uvedla, že popis centra školní komunikace je zásadní; zeptala se, zda se rysy charakteristické pro centrální oblast budou objevovat i v jiných prostředích, např. při rodinném vzdělávání nebo při vzdělávání na středních a vysokých školách.

E. Chvalovská odpověděla, že si je vědoma, že se ve své práci věnovala pouze centrální části školní komunikace, že komunikace s dětmi na základní škole má svá specifika, některé rysy školní komunikace zachycené při výzkumu na základní škole se jistě mohou objevit i v prostředích/školách dalších; rozdílů jistě budou např. v úrovni žákovských/studentických textů. Do diskuse dále přispěl PhDr. PaedDr. Miloslav Vondráček, Ph.D., v návaznosti na to, že součástí komunikace ve škole jsou i rozhovory soukromé, poznatkem, že chceme-li odlišit komunikaci soukromou a odbornou, vodítkem je, zda dotyčný ne/mluví z titulu své profese.

12:15 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., ukončil obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce.

12:20 Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., seznámil studenta a přítomné s výsledkem obhajoby: komise hlasovala zdvižením ruky, počet členů komise: 5, přítomno členů komise: 5, kladných hlasů: 5, záporných hlasů: 0. Obhajoba disertační práce byla klasifikována: prospěla.

Zapisovatel: Lucie Jílková

Jméno a podpis předsedy komise:

prof. PhDr. Petr Mareš, CSc.

Jméno a podpis dalšího člena komise:

PROF. PHDr. KAREL ŠEDEŠ, CSc.